

Elswoutslaan 20 te Overveen

rapport 4157

Elswoutslaan 20 te Overveen, gemeente Bloemendaal

Een Bureauonderzoek

F.R.P.M. Miedema

Colofon

ADC Rapport 4157

Elswoutslaan 20 te Overveen, gemeente Bloemendaal

Een bureauonderzoek

Auteur: F.R.P.M. Miedema

In opdracht van: Veluwe Drilling

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 29 juli 2016

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: definitief

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:

E. Jacobs

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	9
2.1 Doelstelling en vraagstelling	9
2.2 Methodiek	9
2.3 Resultaten	9
3 Aanbeveling	14
Literatuur	15
Geraadpleegd kaartmateriaal	15
Geraadpleegde websites	15
Lijst van afbeeldingen en tabellen	15
Verklarende woordenlijst	16

Samenvatting

In opdracht van Veluwe Drilling heeft ADC ArcheoProjecten in juli 2016 een bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de locatie Elswoutlaan te Overveen, gemeente Bloemendaal.

Aanleiding is de voorgenomen gestuurde boring tussen het Landhuis Elswout en de Elswoutslaan. Het ondergrondse tracé is circa 325 m lang en de buisdiameters zijn 115 mm en 240 mm (zie afb. 2). De boordiepte bedraagt 3 tot 4 m –mv. Het plangebied ligt evenwel in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het plangebied in de zone Waarde archeologie 3: hoge verwachting. Volgens de bijbehorende regels geldt dat het aanvragen van een omgevingsvergunning noodzakelijk is indien de voorgenomen ontwikkeling groter is dan 250 m² en dieper reikt dan 30 cm –mv.

Om een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven bureauonderzoek plaatsgevonden.

Uit de resultaten van het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied gelegen is in een strandvlakte, tegen de flank van de strandwal van Haarlem. De vorming van deze strandwal wordt gedateerd rond 2300 v. Chr., in het Laat-Neolithicum. De strandwal vormde, vanwege de hogere ligging, een gunstiger bewoningslocatie dan de relatief vochtige strandvlakte.

Op basis van deze vormingsgeschiedenis van het landschap en de bekende archeologische en historische gegevens moet binnen het plangebied rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden uit de periode van het Laat Neolithicum tot de Nieuwe tijd. Uit laatstgenoemde periode dateert de aanleg van het Landgoed Elswout (aanlegdatum 1633-1637), waar het plangebied deel van uitmaakt. Wel moet opgemerkt worden dat bij de aanleg van het landgoed en met name de aanleg van de bijbehorende tuinen alsook daarop volgende veranderingen grote egalisaties en afzandingen hebben plaatsgevonden. Consequentie hiervan kan zijn dat eventueel oorspronkelijk aanwezige oudere bewoningssporen daarbij beschadigd zijn.

Samenvattend kan gesteld worden dat binnen het plangebied sprake kan zijn van de aanwezigheid van archeologische waarden, maar deze worden niet bedreigd door de voorgenomen ingreep. Feit is namelijk dat de voorgenomen ingreep de aanleg van een leidingtracé middels een computergestuurde boring betreft, waarbij de leiding op een diepte van 3 tot 4 m – mv geplaatst wordt. Hierbij zullen gezien de diepte van de boring voor zover aangenomen mag worden geen oudere bouwfases van het landgoed verstoord worden. Verder geldt dat de kans groot geacht moet worden dat bij de aanleg van het park en de gebouwen vanaf de 17^e eeuw eventuele sporen van bewoning voorafgaand aan de aanleg van het landgoed vernietigd zijn. Dit vanwege de grootschalige zandafgravingen op het terrein ten behoeve van de tuinaanleg. Tenslotte geldt nog dat op de diepte van het boortrace, 3 tot 4 m – mv, d.w.z. 1,28 m + NAP tot 3,31 m –NAP, de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden zeer klein geacht moet worden.

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

In opdracht van Veluwe Drilling heeft ADC ArcheoProjecten in juli 2016 een bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de locatie Elswoutlaan te Overveen, gemeente Bloemendaal (afb.1 en 2).

Aanleiding is de voorgenomen gestuurde boring tussen het Landhuis Elswout en de Elswoutslaan. Het ondergrondse tracé is circa 325 m lang (zie afb. 2) en de buisdiameters zijn 115 mm en 240 mm. De boordiepte bedraagt volgens opdrachtgever¹ 3 m tot 4 m –mv.

Op grond van de Wet op de archeologische monumentenzorg, die onderdeel uitmaakt van de Monumentenwet, moeten archeologische (verwachtings)waarden gewaarborgd zijn in het bestemmingsplan. In het vigerende bestemmingsplan 'Veegbestemmingsplan landelijk gebied 2013, dat op 28-6-2016 door de gemeente Bloemendaal is vastgesteld, heeft het plangebied de dubbelstemming Waarde archeologie 3: hoge verwachting.²

Volgens de bijbehorende regels geldt dat het aanvragen van een omgevingsvergunning noodzakelijk is indien de voorgenomen ontwikkeling groter is dan 250 m² en dieper reikt dan 30 cm -mv.

Om een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3).³ Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Bloemendaal heeft voor zover bekend echter geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit onderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd.

¹ Veluwe Drilling

² <http://www.ruimtelijkeplannen.nl/web-roo/roo/bestemmingsplannen?planidn=NL.IMRO.0377.BE2016-OW02>

³ SIKB 2013.

De volgende administratieve gegevens zijn van toepassing:

Opdrachtgever:	Veluwe Drilling Jan de Bruin j.debruin@veluwedrilling.nl A Van Leeuwenhoekstraat 16 3846 CB Harderwijk
Fase AMZ-cyclus:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	Gestuurde boring
Locatie:	Elswoutslaan 20
Plaats:	Overveen
Gemeente:	Bloemendaal
Provincie:	Noord Holland
Kaartblad:	240
Oppervlakte plangebied	Nvt (leiding tracé)
Coördinaten:	101100 /488100 101100 / 487900 101400 / 488100 101400 / 487900
Bevoegde overheid met contactgegevens:	Gemeente Bloemendaal Bloemendaalseweg 158 2051 GJ Overveen
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	4009179100
ADC-projectcode:	4180447
Auteur:	F.R.P.M. Miedema
Projectmedewerker:	Nvt
Autorisatie:	E. Jacobs
Periode van uitvoering:	Juli 2016
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://dx.doi.org/10.17026/dans-zaw-722c

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied, beschrijving huidig gebruik en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied is gelegen op landgoed Elswout, dat net buiten de bebouwde kom van Overveen gesitueerd is. Het gaat daarbij om een ondergronds leidingtracé met een lengte van circa 325 m. Het geplande traject loopt tussen het op het landgoed aanwezige landhuis en van daaruit langs een reeds aanwezige laan richting het poortgebouw aan de Elswoutlaan (zie afb. 2). Het tracé zal aangelegd worden middels een computergestuurde boring en op een diepte van 3 tot 4 m – Mv gesitueerd zijn. De toe te passen buisdiameters zijn 115 mm en 240 mm. Momenteel is het plangebied in gebruik als tuin en border van het landgoed

Binnen het bodemloket⁴ is geen informatie bekend over eventueel binnen het plangebied uitgevoerd milieuhygiënisch onderzoek. Vooralnog wordt er vanuit gegaan dat er geen sprake is van een noodzaak tot bodemsaneringen.

In het kader van het bureauonderzoek zijn voornamelijk geen gegevens met betrekking tot de aanwezigheid van ondergrondse kabels en leidingen opgevraagd bij het KLIC.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500m rondom het plangebied. De begrenzing van deze zone is gebaseerd op het gegeven dat hierbinnen sprake is van voldoende informatie om een uitspraak te doen over de archeologische verwachting die representatief is voor het plangebied.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologie ⁵	Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Schoorl / Zandvoort.
Vereenvoudigde geologische kaart (afb. 4) ⁶	Duinzand (Oude Duinen) op strandwalzand
Geomorfologie (afb. 5) ⁷	Plangebied: ongekarteerd, waarschijnlijk 4K28: strandwal al dan niet met vervlakte duinen. 2M49: oostelijk vlakte ontstaan door afgraving duinen strandwal.
Bodemkunde (afb. 6) ⁸	PZg21:Beekeerdgronden, leemarm en zwak lemig fijn zand
Actueel Hoogtebestand (AHN) ⁹	Landhuis Elswout: 5,28 m +Nap Poortgebouw: 1,31 m + Nap

De geologische ontwikkeling van het plangebied hangt samen met de zeespiegelstijging in het Holoceen, vanaf ca 9000 jaar geleden. Vanaf ca 5000 jaar geleden trad, door de verminderde snelheid van de zeespiegelstijging, een westwaardse aangroei op van het strandwallensysteem, waarbij steeds een jongere strandwal ten westen van een oudere werd gevormd. Op de strandwallen ontstonden onder invloed van de wind lage duinen. Deze duinen zijn gevormd tussen 5000 en 1000 jaar geleden. In deze duinafzettingen komen vaak humeuze bodemhorizonten en dunne veenlagen voor. De westwaartse uitbouw ging door tot 2300 jaar geleden. De kustlijn lag toen ten westen van de huidige kust.

Door het strandwallensysteem drong de zee minder vaak door in het achterliggende gebied, waardoor verzoeting optrad onder invloed van overstromingen van de rivieren. Hierdoor ontwikkelde zich veen in het achter de strandwallen gelegen gebied. Ook in de strandvlakten, tussen de strandwallen, werd veen gevormd. Dit veen wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop. De veenvorming ging door tot het begin van de ontginning rond 900 AD. Dit veen wordt niet verwacht binnen het noordelijke deel van het plangebied aangezien het hoger op de strandwal ligt met ouden duinen.

Vanaf 1000 AD trad kustafslag op, die gepaard ging met een versteiling van het kustprofiel. Er kwam meer zand ter beschikking, waardoor duinen konden worden gevormd. Die bereiken plaatselijk een hoogte van 30 tot 50 m. Deze duinen liggen gedeeltelijk over de oudere duinen heen. Sinds 1600 is de vorming van duinen sterk afgenomen door bosaanplant.

⁴ <http://www.bodemloket.nl/kaart#101008,487609,101533,488071>

⁵ Zagwijn & Van Staalduinen 1975.

⁶ Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, 1998

⁷ DLO Staring Centrum / Rijks Geologische Dienst 1993.

⁸ Stichting voor Bodemkartering 1992.

⁹ <http://ahn.geodan.nl/ahn>

De duinzanden en strandzanden worden gerekend tot de Formatie van Naaldwijk. Het Zandvoort Laagpakket bestaat uit strandzanden en het Schoorl Laagpakket uit duinzanden.¹⁰

Het plangebied bevindt zich op een strandvlakte tegen de flank van de strandwal van Haarlem. De vorming van de strandwal wordt gedateerd in ca. 2300 v. Chr., in het Laat-Neolithicum.¹¹ De strandwal vormde, vanwege de hogere ligging, een gunstiger bewoningslocatie dan de relatief vochtige strandvlakte. In de strandvlakte kon veengroei optreden dat incidenteel overstoven is geraakt met zand vanaf het duin. Uiteindelijk is het plangebied overstoven geraakt met duinzand.

Het plangebied is gekarteerd als een bekeergrond op de bodemkaart. Een locatie waar duinen op strandwalzand voorkomen en het gebied waar zich op de geomorfologische kaart een ingesloten strandvlakte bevindt. Beekeerdgronden zijn dunne, natte bodems van weinig landbouwkundige betekenis.

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 3¹²):

AMK-terrein	Omschrijving	Datering ¹³	Opmerking
13921	nederzetting	NEOL-ROM	Archeologische waarde

Waarneming	Omschrijving	Datering ¹⁴	Opmerking
211099	Fundamenten gebouw	VME	Oude waarneming
211097	Pallisade sporen	ROM	
211101	1 fr. net verzaarder	Brons-IJZ	
40265	Kamp	PALEOB?-MESO ROM	
45337	1 fr. Olielamp	ROMv-ROMI	Stempel
49084	fr. zuilen Gracht	LMEB-NT MESO	
45655	6 svu		
40259			

Gebouwd monument	Omschrijving	Adres
70 (rijksmonument)	Complex Elswout 1633 na Chr.	Elswootslaan 20

Op de landelijke of gemeentelijke verwachtings-/beleidskaarten staat de volgende archeologische verwachting voor het plangebied aangegeven:

Bron	Verwachting	Toelichting
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	Hoog	Strandwal
Gemeentelijke beleidskaart	Hoog	Hoge indicatieve archeologische waarde Waarde-Archeologie 3

Op basis van de vorming van het landschap moet binnen het onderzoeksgebied rekening gehouden worden met de aanwezigheid van sporen en vondsten uit de periode vanaf het laat Neolithicum. In de omgeving van het plangebied zijn een aantal waarnemingen gedaan. De dichtstbijzijnde losse vondst (50 m oost van plangebied) is een netverzaarder uit de Bronstijd -

¹⁰ De Mulder, *et al.* 2003., Berendsen 2005.

¹¹ Haans & Maarleveld 1981.

¹² www.Archis2 2016.

¹³ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

¹⁴ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

IJzertijd (waarneming 211101). Circa 100 m ten zuidoosten bevindt zich een waarneming van pallisade sporen uit de Romeinse tijd (waarneming 211097). Deze vondsten duiden op een nabije nederzetting ten oosten van het plangebied uit de Romeinse tijd. De overige waarnemingen bevinden zich binnen 600 meter en betreffen vondsten met vondsten uit de periode Laat Neolithicum tot Romeinse Tijd en later behorende tot het nabije AMK terrein..

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

Het plangebied bevindt zich op het landgoed Elswout, direct naast het huidige Landhuis. Het 17de eeuwse landgoed is circa 85 ha. groot en heeft een uitgebreide geschiedenis.¹⁵

Het betreft een van de oudste bewaarde landgoederen in Nederland met een parkachtige begroeiing met veel stinsenplanten en historische gebouwen. De grondlegger ervan betreft de Vlaamse koopman Carl du Moulin die zich rond 1631-1633 in Haarlem vestigde. Vanaf 1633 startte hij bij Overveen met de aanleg van een buitenplaats, het huidige landgoed Elswout, in de stijl van het Hollands Classicisme. De buitenplaats had een strikt kruissymmetrische plattegrond, geïnspireerd op het werk van Vincenzo Scamozzi. Oorspronkelijk was het huis omgeven door grachten en lagen de tuinen op gelijk niveau met het huis. Rond 1642-1644 werd door Carl du Moulin een zandvaart aangelegd, met als doel het "Hemelsduintje" en de naastgelegen woeste gronden van de Heer van Brederode onder licentie af te zanden. In 1654 ging hij failliet en werd zijn buitenplaats verkocht aan Gabriel Marselis (1609-1673).¹⁶

Onder Gabriel Marselis, die de hofstede de naam Elswout gaf, werden de oorspronkelijke tuinen gerooid, afgegraven en opnieuw aangelegd, waardoor het huis op een talud kwam te liggen. Tevens liet Marselis extra stallen bouwen. Vanaf het bezoek in 1660 van Maria Henriette Stuart en de kleine Willem III van Oranje, werd Elswout een beroemde bezienswaardigheid. Tussen 1663 en 1682 werd de ingang van Elswout verlegd van het zuiden naar het oosten, met een nieuwe oprijlaan en een nieuw poortgebouw. In de 18de eeuw wisselen de eigenaars, uit deze periode stammen nog prenten van Jan de Beijer (zie afb.7). In deze periode had het hoofdgebouw nog geen verdieping.

Het park van Elswout is in de loop der eeuwen met behulp van zandafgravingen vormgegeven, gebruikmakend van grote hoogteverschillen. Dit kan tot verstoringen van de ondergrond hebben geleid. De achttiende-eeuwse ontwikkeling van een formele tuinstijl naar de verschillende fases van de Engelse landschapsstijl is in het park afleesbaar. Verantwoordelijk voor de introductie van de landschapsstijl op Elswout was Mr. Jacob Boreel (1746-1794), eigenaar van Elswout door koop in 1781. Niet alleen het park werd gemoderniseerd. Ook de gevels van het huis werden vanaf 1765 een eerste maal gemoderniseerd, naar ontwerp van Abraham van der Hart.

In 1805 kwam Elswout in handen van de makelaar en bankier Willem Borski (1765-1814). Hij liet het huis en bijgebouwen verbouwen naar ontwerp van Bartolomeus Ziesensis. Daarbij werd het huis met een verdieping verhoogd. De wijzigingen aan het park werden vereeuwigd op een grote 19de eeuwse landgoedkaart door Hendrik van Zutphen (zie afb. 8). Latere bouwfases zijn bestudeerd op de Bonnebladen¹⁷ maar hebben voor het plangebied geen veranderingen vertoont.

De dood van Willem Borski sr. (1799-1881) liet diens zoon Willem Borski jr. (1834-1884) Elswout verbouwen naar ontwerp van Constatijn Muysken. Tijdens de bouw stierf de kinderloze Borski jr. echter, waardoor de bouw stil kwam te liggen. Zodoende was enkel het gevelwerk gereed gekomen, inclusief omvangrijke terraspartijen, terwijl het interieur onvoltooid bleef. Een parkontwerp door de Duitse tuinarchitect Eduard Petzold bleef onuitgevoerd, op het zogenaamde Klaverstuk na, dat in het zicht van Duinlust (Overveen) gelegen was. Van de beoogde nieuwe bijgebouwen, die de zeventiende-eeuwse bijgebouwen dienden te vervangen, werd slechts de orangerie in 1879 uitgevoerd. Hierdoor zijn het zeventiende-eeuwse poortgebouw en de stallen

¹⁵ www.Wikipedia 2016.

¹⁶ www.Wikipedia 2016.

¹⁷ Bureau Militaire Verkenningen 1877-1920

behouden gebleven. Een nieuwe boerderij in chaletstijl werd wel gebouwd. Vanaf 1884 was Elswout feitelijk onderdeel van Duinlust geworden, eigendom van Borski's oudste zuster Johanna Jacoba (Anna) van der Vliet-Borski. Landgoed Elswout bleef tot 1958 eigendom van de nazaten van Anna van der Vliet-Borski.

Het landhuis heeft in de Tweede Wereldoorlog onderdak verschaft aan een Duits commando en daarna dienstgedaan eerst als locatie voor het Jac. P. Thijsse (Montessori) Lyceum en later als tuinbouwschool. In 1958 werd Landgoed Elswout overgedragen aan de gemeente Bloemendaal. In 1970 werd de Staat der Nederlanden eigenaar, die het in beheer gaf van Staatsbosbeheer. Wegens langdurige leegstand van Huis Elswout, werd in 2001 besloten het Grote Huis voor een symbolisch bedrag te verkopen, met restauratieverplichting. Het landgoed bleef eigendom van Staatsbosbeheer. Recentelijk werd het grote huis door de huidige eigenaar (makelaardij Cobraspen Beheer bv.) ingrijpend gerestaureerd en gerenoveerd, deels op grond van de ontwerpen van Constantijn Muysken uit 1882-1884.¹⁸

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *"Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?"* kan als volgt worden beantwoord:

Op basis van de vormingsgeschiedenis van het landschap en de bekende archeologische en historische gegevens moet binnen het plangebied rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden uit de periode van het Laat Neolithicum tot de Nieuwe tijd. Uit laatstgenoemde periode dateert de aanleg van het Landgoed Elswout (aanlegdatum 1633-1637), waar het plangebied deel van uitmaakt. Wel moet opgemerkt worden dat bij de aanleg van het landgoed en met name de aanleg van de bijbehorende tuinen alsook daarop volgende veranderingen grote egalisaties en afzandingen hebben plaatsgevonden. Consequentie hiervan kan zijn dat eventueel oorspronkelijk aanwezige oudere bewoningssporen daarbij beschadigd zijn.

Voor de gespecificeerde verwachting gelden de volgende karakteristieken:

Karakteristiek	Omschrijving
Datering:	Neolithicum Laat tot en met Late middeleeuwen
Complexiteit(n):	Voornamelijk nederzettingsterreinen diverse periode Landgoed Elswout, hoofdgebouw en bijgebouwen met park (1 fase 1633-1673 en later).
Omvang:	200 m2 of groter
Landschappelijke en/of geologische context:	Oude vervlakte duinen op strandwalvlakte.
Diepteligging:	Direct onder huidige bouwvoor en dieper plangebied en omgeving
Locatie:	
Soort vindplaats:	Vindplaats met zowel grondsporen als een vondststrooiing, fundamenten landgoed Elswout
Uiterlijke kenmerken:	Voor bewoningssporen voorafgaand aan Nieuwe tijd waarschijnlijk grondsporen, vondststrooiing, eventueel archeologische laag. Voor Nieuwe tijd moet rekeing gehouden worden met fundamenten landgoed en/of sporen van tuinaanleg
Conservering:	Sporen uit late Middeleeuwen en Nieuwe tijd zijn waarschijnlijk beschadigd door afgraven duinen ten behoeve van tuin en grachten landgoed Elswout. Kans bestaat dat daarbij vanwege het grootschalige karakter hiervan ook oudere sporen zijn opgeruimd.
Wordt het archeologisch relevante niveau bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden:	Nauwelijks, wegens smal tracé en feit dat het een ondergrondse computergestoorde boring betreft

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

¹⁸ Wikipedia 2016.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

Het plangebied is voldoende onderzocht. Weliswaar kan binnen het plangebied sprake zijn van archeologische waarden, maar deze worden niet bedreigd door de voorgenomen ingreep. Feit is namelijk dat de voorgenomen ingreep de aanleg van een ondergronds leidingtracé middels een computergestuurde boring betreft waarbij de leiding op een diepte van 3 tot 4 m – mv geplaatst wordt. Hierbij zullen gezien de diepte van de boring voor zover aangenomen mag worden geen oudere bouwfases van het 17de eeuwse landgoed verstoord worden. Verder geldt dat de kans groot geacht moet worden dat bij de aanleg van het park en de gebouwen vanaf de 17^e eeuw eventuele sporen van bewoning voorafgaand aan de aanleg van het landgoed vernietigd zijn. Dit vanwege de grootschalige zandafgravingen op het terrein ten behoeve van de tuinaanleg. Tenslotte geldt nog dat op de diepte van het boortrace, 3 tot 4 m – mv, d.w.z. 1,28 m + NAP tot 3,31 m –NAP, de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden zeer klein geacht moet worden.

3 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 2005: *Landschappelijk Nederland*. 3e druk. Assen (Fysische Geografie van Nederland).
- Bureau Militaire Verkenningen**, verschillende jaargangen (1877, 1900, 1905, 1910, 1913, 1920 en 1926): Haarlem, blad 346, 1:25.000.
- DLO Staring Centrum / Rijks Geologische Dienst**, 1993: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 24 Zandvoort en 25 Amsterdam*. Wageningen / Haarlem.
- Haans, J.C.F.M. & G.C. Maarleveld**, 1981: Bodem en Landschap. In: Centrum voor Landbouwpublikaties en Landbouwdocumentatie (red): *Bodemkundige landschappen van Nederland*. Wageningen.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & Th.E. Wong (red.)**, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten (Geologie van Nederland, deel 7).
- Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO**, 1998: *Vereenvoudigde geologische kaart van Haarlem en omgeving, schaal 1:50.000*. Haarlem.
- Normalisatie-Instituut, Nederlands**, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Past2Present**, 2011, Archeologische verwachtingskaart Gemeente Bloemendaal, rapport 512, Woerden.
- SIKB**, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1992: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 24 Oost (gedeeltelijk) Zandvoort en 25 West Amsterdam*. Wageningen.
- Zagwijn, W.H. & C.J. van Staalduinen**, 1975: *Geologische overzichtskarten van Nederland*. Haarlem (Rijks Geologische Dienst).

Geraadpleegd kaartmateriaal

- Bureau Militaire Verkenningen**, verschillende jaargangen (1877, 1900, 1905, 1910, 1913, 1920 en 1926): Haarlem, blad 346, 1:25.000.

Geraadpleegde websites

- <http://archis2.archis.nl>
<http://ahn.geodan.nl/ahn>
<http://www.topotijdreis.nl>
<http://www.wikipedia.nl>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 4 Geologische kaart
Afb. 5 Geomorfologische kaart
Afb. 6 Bodemkaart
Afb. 7 De Lustplaats Elswout omstreeks 1746 (J. de Beijer)
Afb. 8 19de eeuwse kaart van Landgoed Elswout door H. van Zutphen.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Verklarende woordenlijst

ABbv Archeologische Begeleiding bij beperkte versterking.

AHN Actueel Hoogtebestand Nederland. Een landsdekkend digitaal gegevensbestand met zeer nauwkeurige hoogtegegevens.

Antropogene sporen Alle immobiele sporen van menselijke oorsprong, variërend van paalgaten of fosfaatvlekken tot muurresten.

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1) Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermd. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RCE en de provincies en wordt beheerd door de RCE.

ASB Archeologische Standaard Boorbeschrijving.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RCE beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

Boorstaat Beschrijving van een boorkolom wat betreft de lithologie (bodempopbouw), de bodemvorming, de sedimentologische kenmerken (afzettingskenmerken) en de archeologische indicatoren.

CAA Centraal Archeologisch Archief.

C14 Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

Ex situ niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

GIS Geografische InformatieSystemen.

GPS Global Positioning System.

IKAW Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, een door de RCE geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend VeldOnderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

IVO-P Inventariserend VeldOnderzoek in de vorm van proefsleuven.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeed, weggegooid of verloren. Behoud in situ is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

-mv Onder maaiveld.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

NEN Nederlandse Norm.

NITG-TNO Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen.

PvA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/ of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

PvE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

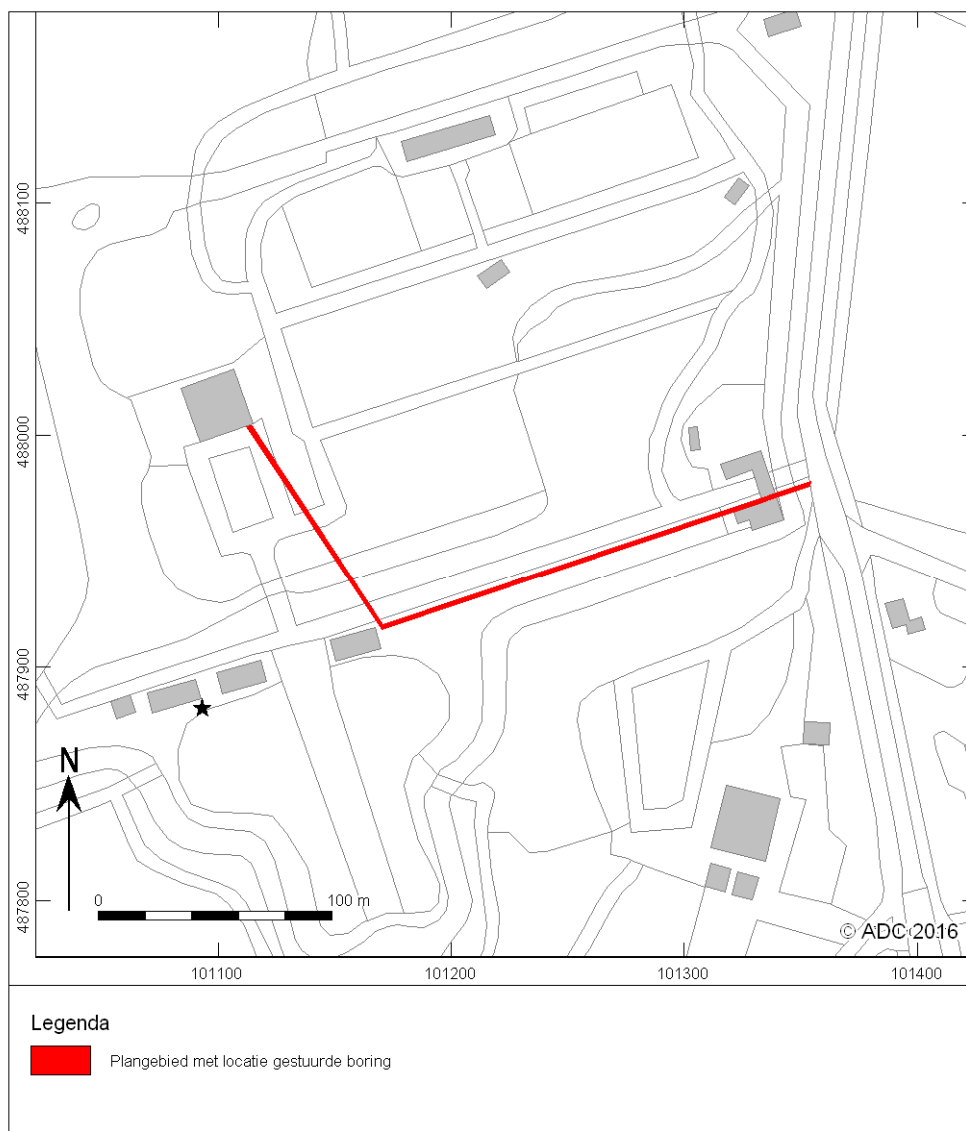
RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, voorheen ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek) en later RACM (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumentenzorg).

SBB Standaard Boor Beschrijvingsmethode.

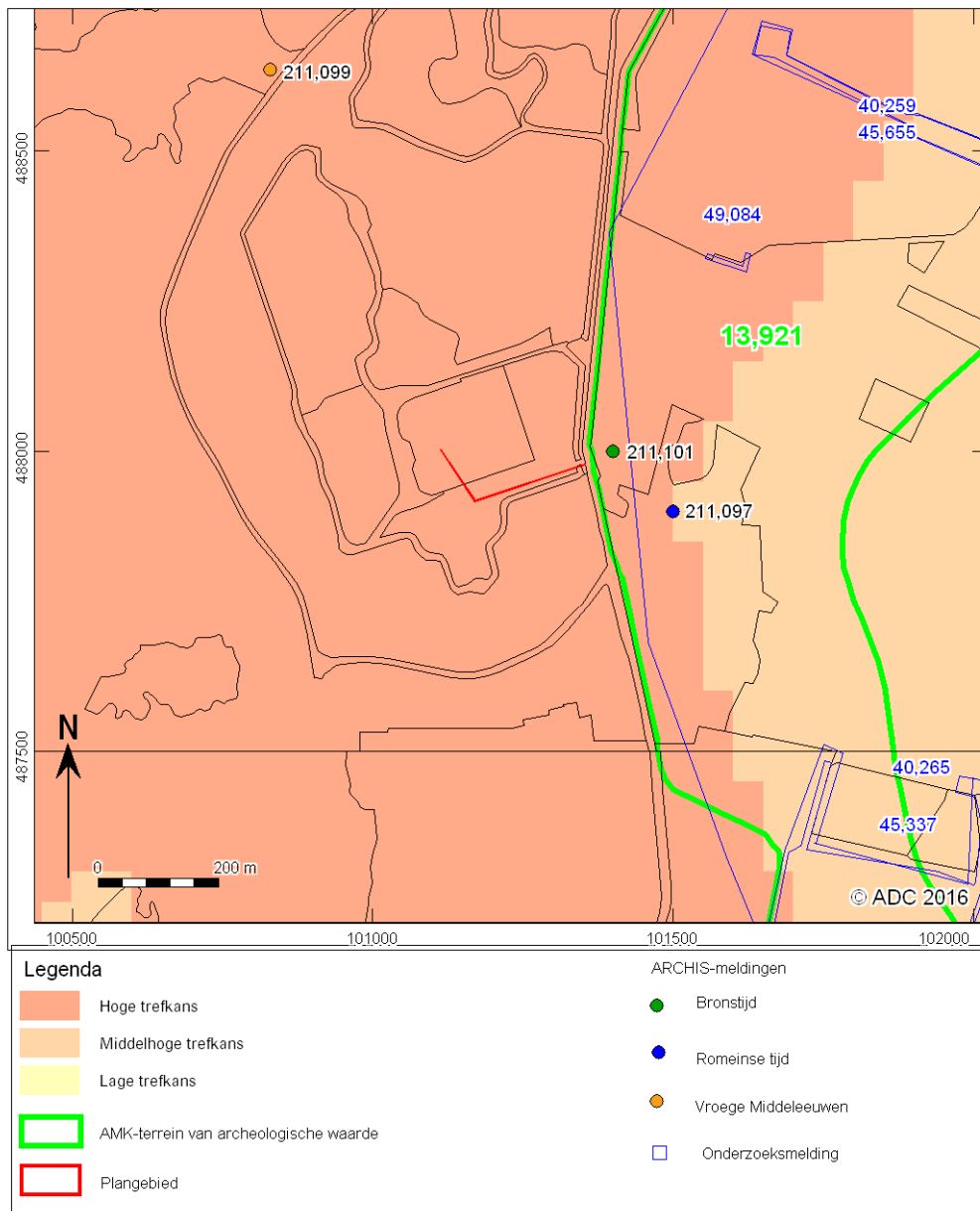
Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.

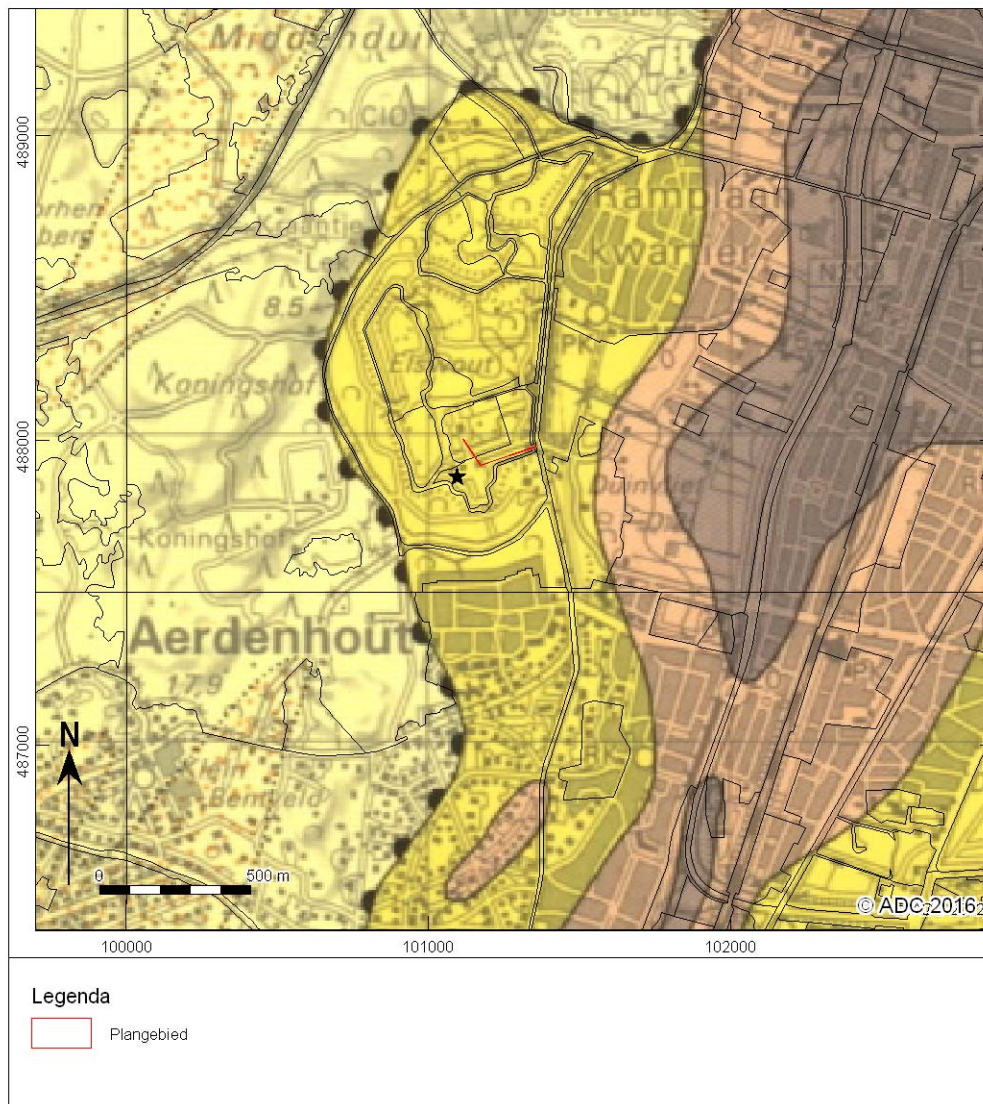
Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

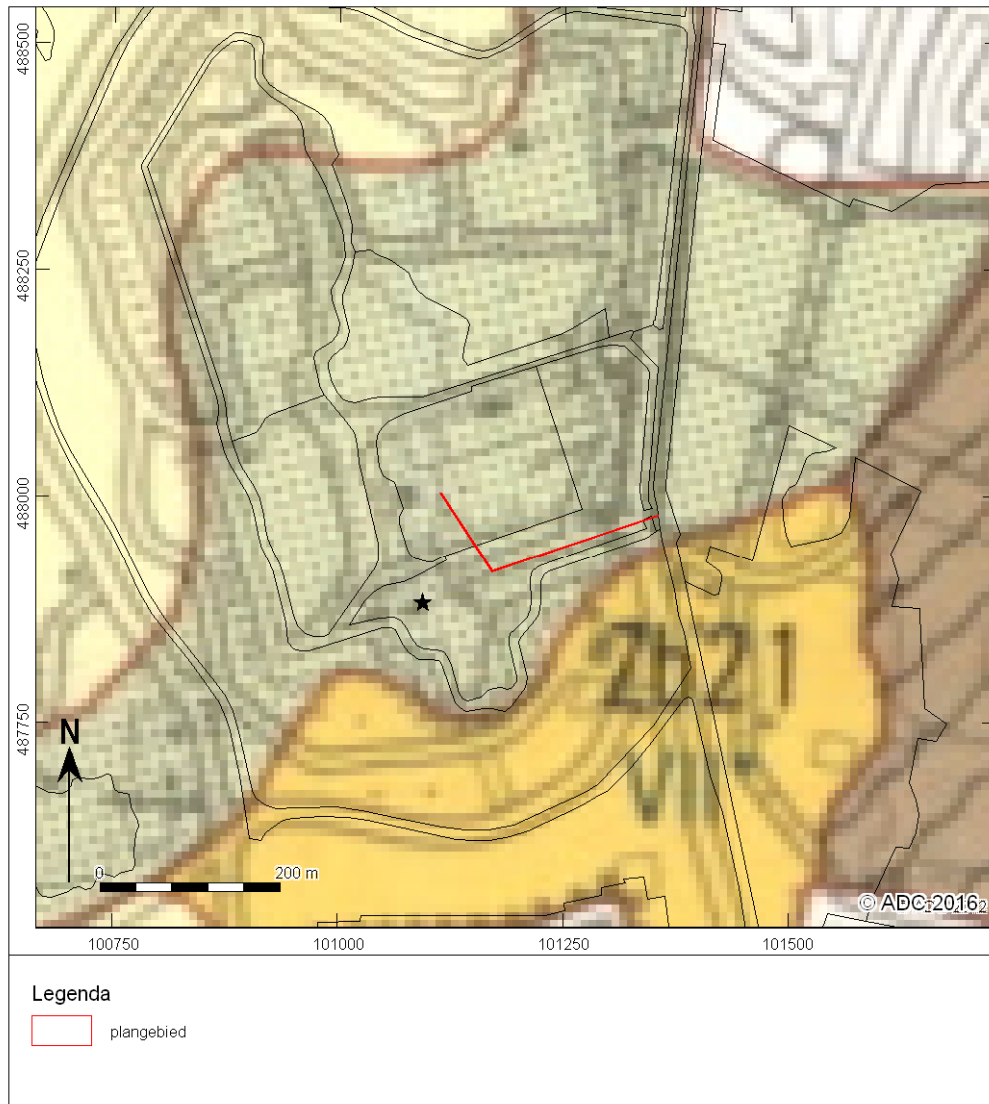
Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

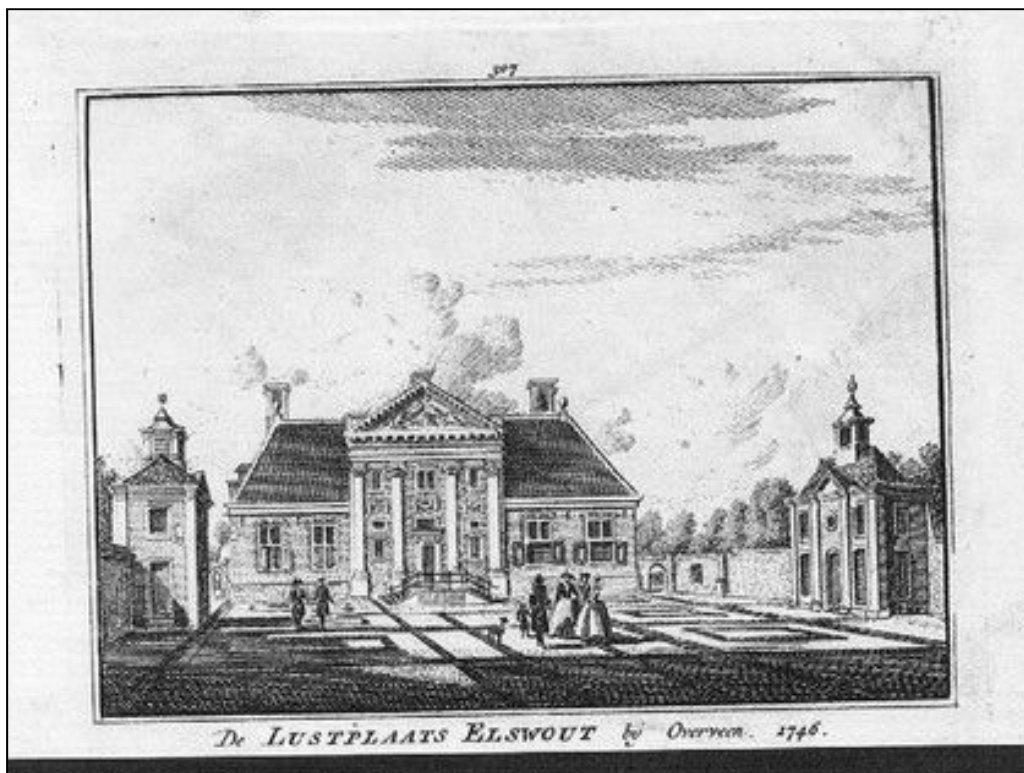
Afb. 4 Geologische kaart

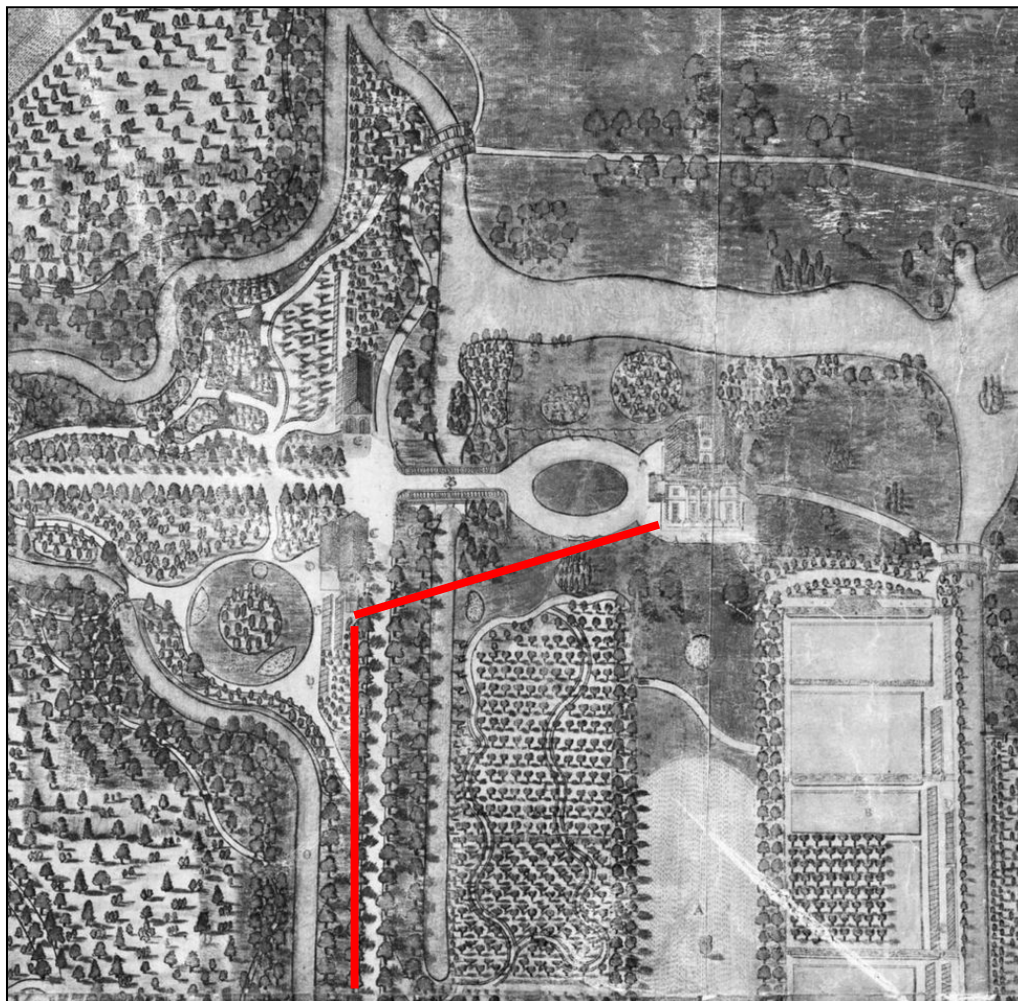
Afb. 5 Geomorfologische kaart

Afb. 6 Bodemkaart

Afb. 7 De Lustplaats Elswout omstreeks 1746 (J. de Beijer)

Afb. 8 19de-eeuwse kaart van Landgoed Elswout door H. van Zutphen.
Het plangebied is met rood aangegeven. Het hoofdgebouw heeft nu een extra verdieping.